

सर्वसाधारण सूचना :

१. या प्रश्नपत्रिकेत - अ,ब,क,ड - असे चार विभाग आहेत.
२. सर्व विभाग आवश्यक आहेत.
३. यथाशक्य सर्व विभागाची उत्तरे क्रमाने यावीत.
४. एकाच विभागातील सर्व प्रश्नांची उत्तरे क्रमानेच यावीत.

विभाग - 'अ' - वाचन व आकलन -15 गुण

प्रश्न-1] खालील उतारा काळजीपूर्वक वाचा व त्यावर आधारित विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

भाषा ही मानवाला मिळालेली सर्वोत्तम देणगी आहे. भाषा हे परस्परसंवादाचे एक प्रभावी माध्यम आहे. आपले भाषेचे शिक्षण घरापासूनच सुरू होते. जन्माला आल्यापासून कानांवर पडणारी भाषा आपण आपल्याही नकळत सहजपणे आत्मसात करतो. श्रवणाच्या या टप्प्याकडून आपण हळूहळू भाषणाच्या टप्प्याकडे वळतो. आजीच्या तोंडून ऐकलेली गोष्ट आपण स्वतः सांगू लागलो. ऐकलेली गाणी गुणगुणू लागतो. यानंतरचा टप्पा म्हणजे वाचन. याचे शिक्षण आपल्याला शाळेतून मिळते. एक एक अक्षर शब्द. छोटी वाक्ये असे वाचन हळूहळू जमू लागले की वाचनात रुची निर्माण होते आणि मग याच क्रमाने आपण लेखनाचा टप्पाही सहज पार करतो. वाचनात समृद्धता असेल तर लेखनात कसरदारपणा येतो. तसेच लेखन उत्तम असेल तर वाचकाचा आनंद दणावतो. चांगल्या लेखनासाठी उत्तम हस्तक्षर हवे, लेखन शुद्ध हवे, दोन शब्दांत योग्य अंतर हवे आणि मुख्य म्हणजे विरामचिन्हे, अर्थदर्शक चिन्हे यांचा योग्य वापर करायला हवा. लेखन अर्थपूर्ण व दर्जेदार असावे.

प्रश्न-1] A) उतारा वाचून त्याआधारे खालील प्रश्नांची उत्तरे पर्यायांमधून निवडा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

I) मनवाला मिळालेली सर्वोत्तम देणगी कोणती ?

a) श्रीमंती

b) आरोग्य

c) भाषा

d) शरीर

II) खालीलपैकी 'रुची' या शब्दाचा समानार्थी शब्द ओळखा.

a) आस्वाद

b) आवड

c) निवड

d) आनंद

III) भाषा हे एक प्रभावी माध्यम आहे.

a) परस्परसंवादाचे

b) देवाणघेवाणीचे

c) जनसंपर्काचे

d) बोलण्याचे

IV) श्रवणाच्या टप्प्याकडून आपण हळूहळू कोणत्या टप्प्याकडे वळतो ?

a) वाचन

b) भाषण

c) लेखन

d) प्र

1] B) खालील प्रश्नांची उत्तरे उताऱ्याच्या आधारे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

I) भाषेचे शिक्षण कोठून सुरू होत ?

II) आपल्याला शाळेतून कोणते शिक्षण मिळते ?

III) वाचनात रुची केव्हा निर्माण होते ?

IV) लेखन कसदार केव्हा होते ?

1] C) उताऱ्याच्या आधारे खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तर लिहा. (कोणतेही 1)

(2 × 1 = 2)

I) भाषा विकासाचे टप्पे सांगा.

II) चांगल्या लेखनाची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न-2] खालील कविता काळजीपूर्वक वाचा व त्यावर आधारित विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

असा रंगारी श्रावण रंग उधळीत येतो
सृष्टीचा गा चित्रकार हिवा देखावा रेखितो
कलावंत हा साजिरा काय त्याची कलागत
जागोजाग चित्रांचीच त्यानं मांडली पंगत
नाचे दरी डोंगरातत झिम्मा खेळतो नदीशी
रिमझिम पहाळीचं गाणं बोलतो झाडांशी
वेण्या गुफितो वेलींच्या वेली लाजल्या लाजल्या
पाना - फुलांचे पातळ थेंबार्थेंबांनी सजल्या
झुले पोरींना झुलाया असे टांगतो झाडाला
छेतो झुलता झुलता लय पोरींच्या गाण्याला
पेरांमध्ये खेळायला होतो श्रावण खेळगा
दहीहंडीच्या संगती चिंब गोपाळ अवघा

प्रश्न-2] A) कविता वाचून त्यावर आधारित प्रश्नांच्या उत्तरांचा योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

- I) सृष्टीचा चित्रकार अशी उपमा कवींनी कोणाला दिलेली आहे ?
a) पानाला b) श्रावणाला c) निसर्गाला d) परमेश्वराला
- II) श्रावणाने जागोजागी मांडलेली पंगत
a) रंगांची b) खेळांची c) पदार्थांची d) चित्रांची
- III) कवींनी श्रावणाला कोणते नाव दिले आहे ?
a) रंगारी b) खेळकर c) कलाकार d) चित्रकार
- IV) श्रावण नदीशी कोणता खेळ खेळतो ?
a) लपाछपी b) झिम्मा c) ऊनपाऊस d) छप्पापाणी

2] B) कवितेच्या आधारे खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 4)

(4 × 1 = 4)

- I) श्रंग उधळीत कोण येतो ?
II) श्रावण झाडांसोबत कोणते गाणे गातो ?
III) वेली कधी लाजतात ?
IV) श्रावण झुलता झुलता काय करतो ?
V) श्रावण खेळगडी होऊन मुलांसोबत कोणता खेळ खेळतो ?

विभाग - 'ब' -व्याकरण-20 गुण

प्रश्न-3] A) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 4)

(4 × 1 = 4)

- I) वाक्याचा अर्थ पूर्ण करणाऱ्या क्रियावाचक शब्दाला असे म्हणतात.
a) विशेषण b) सर्वनाम c) नाम d) क्रियापद
- II) तो पेरूचे फळ सावकाश खात आहे, या वाक्यातील क्रियाविशेषण कोणते ?
a) फळ b) पेरू c) सावकाश d) खात आहे

III) खालीलपैकी गटात न बसणारा शब्द ओळखा.

- a) पुरुष b) दिल्ली c) नर्मदा d) मीरा

IV) खालील वाक्यात रिक्तस्थाना जागी योग्य उभयान्वयी अव्ययाचा पर्याय वापरा :

शरीर सुदृढ व्हावे मी व्यायाम करतो.

- a) म्हणून b) किंवा c) आणि d) कारण

V) खालील वाक्यातील अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा :

छी ! किती घाणेरडे हात हे !

- a) उभयान्वयी अव्यय b) क्रियाविशेषण c) केवलप्रयोगी अव्यय d) सर्वनाम

3] B) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

- I) आम्ही नियमित व्यायाम करतो.-(वाक्याचा काळ ओळखा.)
II) सागराच्या लाटा उसळल्या.-(वर्तमानकाळातील वाक्य तयार करा.)
III) लताने पत्र लिहिले. (वाक्याचा काळ ओळखा.)
IV) रात्री पाऊस पडला. (भविष्यकाळातील वाक्य तयार करा.)

3] C) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

- I) कुणाचेही वाईट करू नये. (होकारार्थी वाक्य बनवा.)
II) किती सुंदर आहे तो देखावा ! (विधानार्थी वाक्य तयार करा.)
III) ही इमारत खूप उंच आहे. (उद्गारार्थी वाक्य तयार करा.)
IV) तुला हा लाडू खूप आवडतो. (प्रश्नार्थक वाक्य तयार करा.)

3] D) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

- I) खालीलशब्दांतून एकवचनी शब्द ओळखा :
लिंबे, पणती, बागा, डबे.
II) सरांनी माझी चूक लक्षात आणून दिली.- अधोरेखित शब्दाच्या वचनामध्ये बदल करून वाक्य पुन्हा लिहा.
III) 'खेडे' या शब्दाच्या अनेकवचनाचा शब्द लिहा.

प्रश्न-4] A) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

- I) खालीलपैकी भिन्नलिंगी शब्दाचा योग्य पर्याय ओळखा.
a) पाट b) वृक्ष c) मित्र d) वही
II) लिंगविचारानुसार गटात न बसणारा शब्द ओळखा.
a) नथ b) वाडा c) भिंत d) चूल
III) खालीलपैकी नपुंसकलिंगी शब्द कोणता ?
a) पाणी b) चादर c) हिरवळ d) कावळा

4] B) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

- I) खाली दिलेल्या शब्दांपैकी 'पृथ्वी' चा समानार्थी शब्द कोणता ?
a) वसुंधरा b) पृथक c) वृत्त d) आकाश
II) खालीलपैकी गटात न बसणारा शब्द कोणता ?
a) सूर्य b) भास्कर c) रवी d) वीज
III) खालीलपैकी गटात न बसणारा शब्द कोणता ?
a) घर b) सदन c) घन d) निवास

4] C)सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

- I) खालीलपैकी विरुद्धार्थी शब्दांची अयोग्य जोडी कोणती ?
a)किमान×थोडे b)नम्रता×उर्मटपणा c)नफा×फायदा d)वारा×अनिल
- II) 'दुर्जन' या शब्दाच्या विरुद्ध अर्थाचा योग्य शब्द निवडा.
a)दुर्बल b)राक्षस c)सज्जन d)दुर्बोध
- III) 'खाजगी' या शब्दाच्या विरुद्ध अर्थाचा योग्य शब्द निवडा.
a)सगळ्यांसाठी b)सार्वजनिक c)सर्वांचे d)स्वतः पुरते

4] D)सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

- I) खालीलपैकी समास प्रकारांच्या आधारे गटात न बसणारा शब्द कोणता ?
a)बाजारहाट b)चहापाणी c)भाजीपाला d)प्रतिक्षण
- II) ज्या कर्मधारय समासातील पहिले पद हे संख्याविशेषण असते व या सामासिक शब्दातून एक समूह सुचवला जातो, त्यास..... समास असे म्हणतात.
a)द्विव्यू b)इतरेतर द्वंद्व c)समाहार द्वंद्व d)अव्ययीभाव
- III) खालील शब्दाचा समास ओळखा : 'वेणीफणी'
a)इतरेतर द्वंद्व समास b)वैकल्पिक द्वंद्व समास
c)समाहार द्वंद्व समास d)द्विव्यू समास

विभाग - 'क' - पाठ्यपुस्तक आधारित - गुण 30

प्रश्न-5] A)एका वाक्यात उत्तर लिहा. (कोणतेही 3)

(1 × 3 = 3)

- I) भावे सर कोणता विषय शिकवत होते ?
II) सत्कारासाठी पत्र पाठवून अब्दुलला कोणी निमंत्रण दिले होते ?
III) स्नेहलने कोणता निश्चय केला ?
IV) मुलामुलीचा वेष कोण परिधान केला होता ?
V) भिकाऱ्याच्या अंगावर काय होते ?

5] B)खालील वाक्यांतील रिकाम्या जागी योग्य शब्दाचा पर्याय शोधून वाक्य पुन्हा लिहा.(कोणतेही 3) (3 × 1 = 3)

- I) दुसऱ्या दिवशी आमच्या अण्णा नाडगौडाला प्रमोशन मिळाल्याची आली.
a)वार्ता b)खबर c)माहिती d)ऑर्डर
- II) सुमितनं पावडेकाकांचा ॲपमध्ये भरायला सुरू केला.
a)फोटो b)माहिती c)डेटा d)पायांचे ठसे
- III) टाळ्यांचा कडकडाट झाला. अब्दुल अतिशय गेला.
a)आनंदून b)भारावून c)मोहून d)प्रभावित
- IV) निरंजन अभ्यासाची मनातल्या मनात उजळणी करीत चालला होता.
a)पटापट b)झपाझप c)हळूहळू d)शांतपणे
- V) मूळ दर्जेदार असल्याशिवाय कोणतीही कलाकृती उत्तम शकत नाही.
a)गोष्ट b)कथा c)संहिता d)नाटक

5] C) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ४० ते ५० शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही 1)

(3 × 1 = 3)

- I) 'उपास' या पाठातील तुम्हांला सर्वात आवडलेला विनोद कोणता ? तो का आवडला ते स्पष्ट करा.
- II) लेखकांच्या भावना जशा 'शाल' या वस्तूशी निगडित आहेत तशा तुमच्या आवडीच्या वस्तूशी निगडित असलेल्या भावना, तुमच्या शब्दांत लिहा.
- III) शालेय विद्यार्थ्यांच्या भूमिकेतील डॉ. माशेलकर यांचे तुम्हांला जाणवलेले गुणविशेष सोदाहरण लिहा.

5] D) कंसात दिलेल्या वाक्यप्रचारांचा खालील वाक्यांमधील योग्य त्या ठिकाणी वापर करून वाक्य पुन्हा लिहा. (5 × 1 = 5)

(हुरळून जाणे, हात दाखवून अवलक्षण करणे, वाव नसणे, जिभेवर ताबा नसणे, कट करणे, आस्था वाटणे)

- I) अतिरेक्यांनी भारतातील सैनिकी तळ उद्ध्वस्त करण्याचे कारस्थान रचले होते.
- II) शिक्षकांच्या शिकवण्याच्या पद्धतीमुळे मला अभ्यासाबद्दल प्रेम वाटू लागले.
- III) दुसऱ्यांना आपल्या कामात चुका काढण्याची संधी देऊ नये.
- IV) सहलीला जायला मिळणार म्हणून कौस्तुभ खूप आनंदी झाला.
- V) मध्येच चुकीचे बोलून उमेशने आपणहून संकट ओढवून घेतले.

प्रश्न-6] A) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही 4)

(4 × 1 = 4)

- I) दीनदुळ्यांचे कशाचे सामर्थ्य अपुरे आहे ?
- II) हात कोणाकडे तारण राहिलेले आहेत ?
- III) कशाचा ललकार घुमवायचा आहे ?
- IV) कनवाळू माता कधी धाव घेते ?
- V) घराघरांतून कोण जन्मणार आहे ?
- VI) कवींच जींदगी कशात बरबाद झाली ?

6] B) खालील वाक्यातील रिकाम्या जागी योग्य शब्दाचा पर्याय शोधून वाक्य पुन्हा लिहा. (कोणतेही 4)

(4 × 1 = 4)

- I) करतो आहे किती राहिलेत डोईवर उन्हाळे.
a)मोजणी b)विचार c)हिशोब d)रडतो
- II) नमा म्हणे मेघा जैसा ।
..... चातक तैसा ॥
a)सांगतो b)मागितसे c)बोलितसे d)विनवितो
- III) तेव्हा अश्रूच मित्र होऊन धावून आले.
a)मदतीस b)गरजेस c)साहाय्यास d)भेटाय़ास
- IV) लागलासे वर्नी । पाडस चिंतित हरणी ॥
a)आग b)वणवा c)अग्नी d)ज्योती
- V) शुभंकर हवा एकदा.
a)हात b)हस्त c)कर d)कण

6] C) खालीलपैकी काव्यपंक्तीचे संदर्भासह स्पष्टीकरण लिहा. (कोणतेही 1)

(1 × 3 = 3)

- I) वर घोघावे बंबारा,
पुढे कल्लोळ धुराचे,
धडाडत्या तोफांतून
तुझें पाऊल जिद्दीचें ;

- II) फुलामुलांतून हसतो श्रावण
मतीचे हो मंगल तनमन
चैतन्याचे फिरे सुदर्शन
शेतामधुनी पिकवू मोती, धन हे अपरंपार ॥

प्रश्न-7] A) खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही 3) (3 × 1 = 3)

- I) मेटलायझिंग प्रक्रियेवर काम करण्यासाठी लेखकांना कोणाची मदत लागणार होती ?
II) मराठीतील 'आग' हा शब्द संस्कृतमधील कोणत्या शब्दापासून आला आहे ?
III) 'बार्क' चे पूर्ण नाव लिहा.
IV) व्युत्पत्ती कोशाच्या संपादनाची जबाबदारी कोणावर सोपवण्यात आली ?

7] B) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ४० ते ५० शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही 1) (1 × 2 = 2)

- I) व्युत्पत्ती कोशाची कार्ये थोडक्यात लिहा.
II) 'प्रत्यक्ष अनुभवांतून शिकणे हे अधिक परिणामकारक असते', हे विधान स्वानुभवातून स्पष्ट करा.

विभाग - 'ड' लेखन - गुण 15

प्रश्न-8] A) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे २०० - २५० शब्दांत निबंध लिहा. (1 × 6 = 6)

- I) आजीचे मनोगत-
'आजी' असणे आवडते - उत्साही, आनंदी आजी - स्वतःच्या आरोग्याची काळाजी घेणारी - दिवसाचे उत्तम नियोजन करणारी - आजारपणात स्वतःची काळजी स्वतः घेणारी - कार्यक्रमाचा आनंद घेणारी.

किंवा (OR)

- II) वृक्ष नष्ट झाले, तर..... -
सावली, सौंदर्य हरवले - पक्षी, किडे, मुंग्या धोक्यात - सर्व प्राणी, माणसे नष्ट होतील - तापलेली जमीन व तापलेली हवा एवढेच जग उरेल.

किंवा (OR)

- III) माझे गाव-
गावाचे नाव - आकाराने मोठे गाव - शहरी सुविधांनी युक्त - शेतीवाडीचे गाव - धान्य, भाजीपाला इत्यादी - स्वच्छ गाव, सुंदर गाव - कृतियुक्त शिक्षण - तंटामुक्त गाव.

8] B) दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे कथा लिहा. कथेला शीर्षक द्या व तात्पर्य लिहा. (कोणतेही 1) (1 × 5 = 5)

- टोपीविक्या - नेहमीप्रमाणे टोप्या विकण्यासाठी गावोगावी - वाटेत झाडाखाली झोपतो - वानर टोप्या पळवतात - टोपीविक्या युक्ती करतो - वानर फसत नाहीत - वानर कारण सांगतात.

किंवा (OR)

- दोन मित्र - जंगजातून हात धरून प्रवास - अस्वल अंगावर धावून येते - एक मित्र हात सोडून झाडावर चढतो. दुसऱ्याला झाडावर चढता येत नाही - मेल्यासारखे पडून राहतो - मेला आहे असे वाटून अस्वल निघून जाते - मित्र उतरून विचारतो अस्वालाने काय सांगितले - रागाने उत्तर - खोट्या मित्रापासून सावध रहा - तात्पर्य.

8] C) खालीलविषयावर पत्र लिहा. (लिफाफा आवश्यक) (कोणतेही 1) (1 × 4 = 4)

- राणी / रमेश देवळेकर, रामटेक मार्ग, राजवाडी वसाहत, सोलापूर - ४१३ ००१ येथील रहिवासी आहे. तुमच्या भागात पावसाचे पाणी खूप साचून राहिल्याने दुर्गंधी व आजारपण पसरत आहे. या संबंधी महापालिकेच्या अधिकाऱ्याकडे तक्रार करणारे पत्र लिहा.

किंवा (OR)

- राखी / राजेश ऐनापुरे, लोकसेवा विद्यालय, कोल्हापूर येथून शाळेची / शाळेचा विद्यार्थी प्रतिनिधी या नात्याने शाळेभोवती डास निर्मूलन करण्यासाठी मच्छरविरोधी फवारणीची मागणी करणारे पत्र आरोग्य अधिकारी, कोल्हापूर महानगरपालिका, कोल्हापूर - ४१६ ००२ यांना लिहा.